

הרב אברהם שמואל בנימין ליבערמאן

ר"מ בשיב"ג תורה ויראה דסאטמאר

בענין סוכה שאינה ראויה לשינה

[תגובה על גליון הארבעים]

למע"כ מערכת הקובץ הנפלא פעלים לתורה שיחיו,

שלו' וכל טוב סלה, ראשית דברי, אקדמות מילין ביקרות הקובץ שלכם, אשר הוא מלא וגדוש בחידושים בהלכה ובפלפולא של תורה, מטובי הלומדים שבעירנו.

והנה בגמ' מגילה ג. מבואר שיש ג' דרגות בתורה, הא' לימוד תורה דיחיד, השנית לימוד תורה דרבים, והשלישי כבוד תורה, דעדיף מכולהו ע"ש. והקובץ שלכם כשמו כן הוא, "פעלים לתורה" שיש בו ג' פעולות הנ"ל, הראשונה, לימוד תורה דיחיד, הלא הם הכותבים הרבנים והאברכים החשובים שליט"א, שהם טורחים להוציא מתחת ידיהם דבר ברור ומתוקן, וזה נזקף לזכות המערכת. והשנית, הוא תלמוד תורה דרבים שהוא ציבור וקהל הקוראים, שהוא מופץ בכל קצוי העיר וחוצה לה, ויש בזה משום תלמוד תורה דרבים, והשלישית העולה על כולנה הוא כבוד התורה, שיש בזה הרמת קרן התורה בעירנו, שיש במה שיכול כל צורב לפרסם את דברי תורתו, לקהל גדול של מבקשי תורה, בפרט בענינים שעומדים על הפרק, וביותר שהוא כבוד תורה בטהרתה, כי כידוע הרבה קובצים שיוצאים לאור, יש בזה איזה כוונה של הרמת קרן איזה מפלגה, או איזה איש אמיד, ורוצים לכבדו ואת פעולותיו היקרים, אם כי הוא דבר טוב, אבל עדיין אין בזה הרמת קרן התורה המושפלת, ואדרבה כי בשעה שמשתמשים בדברי התורה כדי להרים קרנה של דבר אחר, הרי התורה נעשית קרדום לחפור בה להעמיד את כבודה של דבר אחר, ואכמ"ל, אבל הקובץ שאתם מוציאים לאור, הוא ממש תורה בטהרתה, והוא כולה בלתי לה' לבדו, ואשריכם שזכיתם לזה, וכל משהו בהרמת קרן התורה בעירנו, הוא זכות עצום, ושכרכם אתכם הרבה מאוד, וברכתי שזכות התורה יגן בעדכם, וה' יהי' בעזריכם להוסיף פעלים לתורה כהנה וכהנה, ויתרבה כבוד שמים על ידיכם.

גם הנני בזה להודות לכם על מה שהדפסתם את מאמרי בענין חיוב ברהמ"ז ויישר כחכם

ועתה הנני בזה להעיר על דבריו של הרה"ג מוהר"ר משה ארי' לעוו שליט"א, שהרחיב בדברים נפלאים בשיטת המרדכי והרמ"א בס' תר"מ סעי' ד', דסוכה שאינה ראויה לשינה פסול גם לאכילה, והביא גם דברי החכם צבי ועוד בקיאות נפלאה בענין זה, כיד ה' הטובה עליו בבהירות ויש"כ ע"ז.

ויש אתי להעיר ע"ז, ולא אבוא כמשיג על דבריו, אלא שברצוני להבהיר ענין אחד, שכמדומה שלא הרגיש בזה, וממילא יובן מה שהנני חלוק על דבריו.

הנה דעת התרוה"ד עפ"ד המרדכי, דאפשר לישן בסוכה של זע"ז טפחים, בשכיבה ע"י כפיפת גופו, וממילא חייב הוא בזה, ולא מקרי מצטער, והנה יש להוסיף בזה פרט אחד חשוב,

והוא דדעת ב"ה בסוכה ג. דשיעור סוכה וע"ו טפחים, ויסוד שיטתו הוא דא"צ לשיעור שולחן, ובשיעור גופו גרידא סגי, והוא אמתא [דגברא באמתא יתיב], וממילא שיעור סוכה הוא וע"ו טפחים, ונמצא דמה דפליגי ב"ש וב"ה הוא רק בדין השלחן גרידא, אבל לגבי השיעור דשינה, לא נחלקו, וממילא עפ"ד תרוה"ד, נצטרך לומר דס"ל לב"ה דיש לישן בסוכה של וע"ו טפחים, וגם ב"ש לא פליגי עליהו בזה, אלא דס"ל דבעינן גם מקום שלחן כנ"ל.

ולפי"ז נבוא לדון במציאות הדברים, הנה שיעור וע"ו טפחים לדעת חזו"א חמישים ושמונה סנטימטר, ולדעת הגר"ח נאה הוא ארבעים ושמונה סנטימטר, והנה שיערתי בעצמי, שכמעט מן הנמנע לישכב בסוכה אפי' ע"י כפיפה, בפחות משמונים סנטימטר, והנני מציע למע"כ טרם ידחה את דברי, לנסות בעצמו ע"י שיעמיד ב' כסאות אחד ליד השני במרחק הנ"ל, וישתדל ליכנס ביניהם, ויראה שהוא מן הנמנע ממש, ואחרי שיראה בעצמו איך הוא מוכחש מן החוש, יבין היטב את השגת החכ"צ, וגם בזה יבין היטב את מה שפסק במשנ"ב את דברי החכ"צ בתורת יש אומרים, כי אין לדיין אלא מה שעניו רואות, ובמקום שמסתברין דברי היחיד, יש כח לפסוק כמותו, ובה מצאנו היתר לסוכה שדיבר עליו במאמרו, שנסמוך על דברי החכ"צ, כי כבר כתב כבודו, דבמשנ"ב משמע דסמך עליו למעשה עי' בלשונו בשעה"צ דמשמע דבשעת הדחק יש לסמוך עליו, הן אמנם דהמשנ"ב כתב שם דיש סמך בשע"ת מדברי ר' האי גאון, ומע"כ השיב לנכון, דלכאז' אינו ראי' משם, אבל מ"מ עדיין לא נמלטנו מקושיא הנ"ל דהוא מוכחש מן המציאות, והוא לכאז' קושיא נוראה, ודו"ק.

עוד הערה אחת, במש"כ ש"ב הרה"ג מהרימ"מ רפפורט שליט"א בסוף דבריו, שהתפלא על מש"כ בארחות רבינו, דיש לבטל מצוה קיומית משום ספק ברכה, יש לציין מש"כ ברא"ש הל' קטנות ריש הל' ציצית, דיש לחזן בעת הסליחות קודם היום, ללבוש טלית שאולה, כדי שלא יתחייב בברכה ע"ש, הרי דביטל מצוה קיומית של ציצית, משום הברכה, כדברי הקה"י, ודו"ק.

אסיים בברכט"ס

מנאי מוקירכם

אברהם שמואל בנימין ליבערמאן

תגובת הרב הכותב שליט"א:

ב"ה

לכבוד ש"ב הה"ג מהראש"ב ליבערמאן שליט"א

קיבלתי מכתבו, וענותו תרבני לעיין בדברינו ואשרי הדור שהגדולים (בחכמה ובשנים) נשמעין לקטנים.

והנה מה שכתב דמכח קושיא נוראה (כלשוננו) יש כח לפסוק כיחיד נגד רבים. אינני בקי בדרכי ההכרעה בפסק ולא הורגלתי בכגון דא אבל נראה שסותר להא מילתא דאמרי אינשי 'פון א קושיא שטארבט מען נישט' וכ"ש שאין פוסקין דין מכח קושיא עי' ברא"ש מו"ק פ"ג

סי' כ"ח. ובפרט דכבר כתבנו דהתרוה"ד והרמ"א העלו כן להלכה אף שגם הם ידעו 'מציאות' פשוט כזה [כי באמת הקושיא היא גם בזע"ז דעינינו רואות] שאין לך מצטער גדול מזה.

ובגוף הקושיא בודאי היא קושיא אלימתא אולם לדברי החכ"צ נצטרך לומר דהסוכה של וע"ז היא כשר לב"ה רק לאכילה ולא לשינה וגם הוא דוחק גדול דסוכה אחרת מאן דכר שמיה, ואם אמר בסתמא דכשר ע"כ בכל גווני אמר, עי' היטב בתשו' מים רבים ח"א סי' נ"ג וסי' נ"ד. ובאמת אף אם נימא דהסוכה פסול לגבי שינה ויצטרך לעשות עוד סוכה לשינה הרי גם המרדכי מודה דסוכה קטנה כשר לכל מיילי וכמו שבארנו באורך, אלא שהתרוה"ד סבר בפשיטות שאי אפשר לאוקים דכשר רק אם עשה עוד סוכה דסוכה אחרת מאן דכר שמייהו, ודו"ק. ויעוי' עוד בתשו' אבני נזר סוף סי' תע"ט שהכריח היטב לשי' ב"ש דעל כרחק סוכה זע"ז כשרה בין לאכילה בין לשינה.

אולם במה שהסכים לדברינו דיש משמעות במ"ב שמצדד לסמוך על שי' החכם צבי (הגם דרבים העירו לי שהם דייקו איפכא מהלשון יש ליוהר מאד), למעשה יעוי' בביאור הלכה שם שמביא דברי החכ"צ כסניף בעלמא, ודו"ק.

ובדרך אגב יש להעיר דבכל ספרי הפוסקים (שו"ע הרב, דרך החיים, וגם בחיי אדם, קיצושו"ע, ערוה"ש, חזו"א, ועוד) הכריעו למעשה כנגד החכ"צ.

ברם עי' ט"ז תר"מ סק"ה ומבוא' כמו ההו"א שכתבנו בכוונת הרא"ש ובאמת כן מבוא' במור וקציעה (אולם יעוי' בפרמ"ג) שם ולפי"ז יש עכ"פ סייעתא להחכ"צ בראשונים, ודו"ק כי הקצרתי.

ואסתגר בזה

משה אריה לעוו

חופעיה"ק ירושלם תובב"א

הרב משה ארי' לעוו

ישיבת בריסק ירושלם - לאנדאן

בענין הכשר זר להדלקה ובענין הדלקה לאו עבודה

[תגובה על גליון ל"ז - כסלו תשע"ט]

נ"ב כיון שד"ז הולך ונדפס בקובץ היוצא לאור לקראת יומין דחנוכה, נזכרתי דבקובץ אשתקד נדפס מאמר נפלא מאת הה"ג ר' אברהם יעקב טוביאס שליט"א בעניני מנורה דמקדש

א. ברם אם נבוא לדייק בדברי הח"ח כסנהדרין בלשכת הגזית אז יש מקום לדקדק במה שכתב בשעה"צ 'וקושיית החכ"צ כבר ישכר' דלולא ישוב הקושיות בודאי יש לסמוך עליו, ודו"ק.

ובדברי הגר"ח בענין הדלקה לאו עבודה, והיה בדעתי לכתוב אליו כמה הערות ולא אסתייעא מילתא, מ"מ אמרתי לצרף כאן מה שכתבתי בענין זה והדברים נכתבו בשעתן בלי עיון כה"צ ע"כ מקומן דייקא 'בשולי המכתב'.

ברש"י פ' תצוה עה"פ להעלות נר תמיד כתב, פירש שתהא שלהבת עולה מאליה. וראיתי בס' יכהן פאר שהביא מס' זבח השלמים שהקשה דברש"י פ' בהעלותך הביא עוד דרשא אחריתא עשה לה מעלות, ולמה לא הביאה כאן.

וביותר קשה דתינח ברישא דקרא נאמר הציווי אל בני ישראל כי השמן למאור בא ממזמון הציבור, אבל עבודת המנורה הרי היא ע"י הכהן גדול, והאי דינא דתהא שלהבת עולה מאליה הרי הוא דין בהדלקת המנורה ומה שייך ביה ציווי אל בני ישראל.

וי"ל דעל כרחיק האי קרא נאמר בהדלקת המנורה וקי"ל בגמ' יומא דף כ"ד ע"ב דהדלקה לאו עבודה היא וכשרה בזר, ולשי' הרמב"ם (פ"ט ה"ז מהל' ביאת מקדש) מותר לזר להדליקה לכתחילה, ועל כרחיק דכל ישראל בכלל מצות הדלקת המנורה ושייך ביה ציווי אל בני ישראל, וביותר י"ל דהרי לדברי הגר"ח עיקור המצוה במנורת המקדש היה שיהיה דלוק וא"כ אף דמעשה ההדלקה היא ע"י הכהן אבל הקיום היא במה שהוא דלוק ומתקיים המצוה ע"י כל ישראל (על אף דהגר"ח בעצמו לא סבירא ליה הכי ואדרבה כתב לאידך גיסא דכיון דליכא מצוה במעשה ההדלקה ע"כ מותר לזר להדליקה), ודו"ק.

וכבר מילתי אמורה במק"א דבהדלקת המנורה כולי עלמא מודי דכהני שלוחא דידן הוא: דהרי הוא מידי דאיהו מצי עביד דהדלקה כשרה בזר וא"כ גם אם נימא דהמצוה הוא שיהא דלוק ע"י מעשה הדלקה אפשר דמ"מ מתקיים מצות ההדלקה ע"י כל ישראל כיון דבכה"ג שלוחא דידן נינהו וכמש"ב.

ולפי דברינו נמצא דבקרא דפ' בהעלותך על כרחיק מיירי בהטבת המנורה דהוה עבודה, דאל"כ למה נאמר ביה דבר אל אהרן וגו', ושם מדובר במצוה השייך אל הכהנים לבד, וכן מבואר מדברי המדרש שהביא רש"י שחלשה דעתו של אהרן וא"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, ומבוא' שהוא מיוחד לאהרן ובניו דוקא, ואם איירי בהדלקה לחוד הרי אינו מיוחד לאהרן.

[ומש"כ רש"י שאתה מדליק ומטיב את הנרות, י"ל ע"פ הבנת הרשב"א בתשו' ח"א סי' ש"ט (ד"ה אני סבור) בדברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות תו"מ ה"ב) שכתב דהדלקת הנרות היא הטבתם, דע"י הדלקה מתקיים ההטבה, וא"כ א"ש מש"כ מדליק ומטיב, כלומר הדלקה שהיא הטבה, וא"כ מיוחד היא לאהרן דהטבה עבודה היא.

ב. ועי' במנח"ח מצוה צ"ח אות י"ג שכתב דלדברי הרמב"ם אפשר דהמצוה מוטלת על כל ישראל.

ג. שו"מ כיסוד זה בספר הנפלא זכר דוד [להגאון רבי דוד בעער זצ"ל אבד"ק אזורקוב] בריש ספרו בסוגיא דכבתה, ע"ש שכתב לפי"ז דלכן בנר חנוכה מועיל שליחות אף דלכאורה הוה מצוה שבגופו, ע"ש.

ד. וע"ד שכתב מרן החת"ס בכמה מקומות (עי' שו"ת יו"ד סי' רכ"ד, דרשות לר"ה דף שנ"ז ע"ב, ח' סוגיות לגיטין דף נ"ד ע"ב – סוגיא דכהנים שפיגלו משנת תקצ"ז לפ"ק) דבשחיטת הקרבנות הוה להו שלוחא דידן כיון דשחיטה לאו עבודה וכשרה בזר, וכחאי גוונא איתא בחי' הרשב"א קידושין דף כ"ג ע"ב עיי"ש. [ועי' רש"י פסחים דף ד' דמשמע ג"כ דנקט הכי שכתב דהבעלים נצטוו על השחיטה ע"ש, ודו"ק].

האומנם י"ל בפשטות דמ"מ בפועל הוה ההדלקה ע"י אהרן כיון דאסור לזר להיכנס להיכל, ומה שכתב הרמב"ם דיכול הכהן להטיבן בפנים ולהוציאן לחוץ שיודלק ע"י זר מ"מ נתחבטו האחרונים (עי' שיח יצחק יומא כ"ד ע"ב) איך יכול לקיים מצות ההדלקה בחוץ והרי בעי' שיהא נוכח השולחן כדאי' במנחות דף צ"ח ע"ב, והדלקה עושה מצוה, ואע"ג דאפשר ליישב זה, מ"מ בודאי באופן כללי נתקיים המצוה ע"י הכהנים משרתי השם. גם יש להעיר דבתנחומא אשר משם שאב רש"י את דבריו לא נאמר כלל הלשון מדליק ומטיב עיי"ש].

והנה איתא במנחות דף כ"ט ע"א אבן היתה לפני מנורה ובה שלש מעלות, שעליה הכהן עומד ומטיב את הנרות. ונפסק כן ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ג הי"א.

והקשה המקדש דוד (ס' כ"א סוף אות ד') הרי קי"ל במשנה זבחים ט"ו ע"ב דחציצה בין רגל הכהן לרצפה פוסלת העבודה, ולמה לא הוה האבן הזה חציצה בין רגלי הכהן לרצפת המקדש. ועל מה שתירץ במקד"ד שם, הקשה עליו בטוטו"ד בספר שבט הלוי על חנוכה ע"ש.

ובענין זה שמעתי ממור"ר הגרא"י הלוי שליט"א שאמר (כשלמדנו במס' מנחות דף ל' ע"א) דבספרי ר"פ בהעלותך דרשו עה"פ בהעלותך את הנרות עשה לה מעלות, ועה"פ העלה את נרותיה עשה לה מעלה מכאן אמרו אבן היתה לפני המנורה וכו' [והובא ברש"י פ' בהעלותך]. ואמר הגרא"י דיתכן כיון דאיכא דרשא שאני, עכ"ד.

ולא היה ברור אצלי אם כוונתו דהדרשא מגלה דחציצה לא מעכב בהטבת הנרות או דהאבן והמעלות לא הוה חציצה וקדושתה כקדושת הרצפה, ונפק"מ רבוותא איכא דאם הכוונה דקדיש בקדושת הרצפה א"כ אם עומד על המעלות גם בשעת קבלת הדם ושאר עבודות במקדש אינו פוסל ואם אין חציצה מעכבת משום דליכא בהו דינא דלעמוד לשרת א"כ גם חציצה גמורה לא יפסול בהטבת הנרות. ונתהוה פלפול תלמידים בזה, ולא ירדו לסוף דעתו בזה, ובכתבי השיעורים של הר' טוקר כתב בפשיטות דלכך לא הוה חציצה. ואחר זמן מה שאלתי את פיו ואמר לי דבודאי לא היתה כוונתו דלית בהו משום חציצה אלא דהיה דן דקרא דבהעלותך (לפי דרשת הספרי) מגלה לן דלית כאן דין לעמוד לשרת, ודו"ק.

ולפי"ז אתי שפיר דדוקא בפרשת בהעלותך דמדבר אל אהרן ואל בניו, ומיירי בעבודת המנורה שהוא הטבה, הביא רש"י הדרשא דעשה לה מעלות, דדוקא בהטבה דהו"א שהוא ככל עבודה דבעי לעמוד לשרת צריך קרא דאין חציצה מעכבת, משא"כ בפרשת תצוה דאיירי

ה. לפי"ד הגר"ח לק"מ שהרי המצוה היא שיהא דלוק וכנ"ל, והחת"ס כת' (בדרשות לחנוכה תקב"ץ) דנוכח השולחן אינו דין בהדלקה וגם אינו דין במנורה אלא בכללות הבנין עיי"ש.

ו. וכשאני לעצמי הייתי מתיר לפי שיטות הראשונים (יראים והרוקח) בהא דערב פסח שהיו פוקקים העזרה והיה הרצפה מלא דם דלא הוה חציצה כיון דשבח הוא לכהנים שילכו עד ארכובותיהם בדם, ע"כ לא הוה חציצה כיו דאינם מקפידין, א"כ כ"ש הכא במעלת המנורה, ודו"ק.

ז. אולם מה שתירץ השבט הלוי גופיה לא ניחא לי, דבתירץ א' כתב דהיה האבן מחובר לרצפה [וא"כ הוה כמו אצטבאות דלית בהו חציצה ע"י זבחים דף ל"ה], וזה חידוש גדול וגם יל"ע מדין הכל בכתב. ובתירוצ' ב' כתב דהאבן היתה מקודשת, וזה צ"ע א' דמהיכי תיתי, ב' דיוקו מהרמב"ם לא זכיתי להבין כלל, ג' מה בכך דמקודשת הוה מ"מ לעמוד לשרת בעי ואין זה עמידה על הרצפה, ודו"ק בכ"ז.

בהדלקת המנורה אשר גם זר מצווה בזה אי"צ לומר דאין חציצה מעכבת כיון דלעמוד לשרת היא דין בעבודות והדלקה לאו עבודה היא, ודו"ק.

ובזה מיושב גם קו' התוס' ישנים ביומא שם, שהקשה איך אפשר לומר דהדלקה לאו עבודה היא והרי כתיב דבר אל אהרן (ואל בניו) בהעלותך את הנרות וגו', וכן הקשו הריטב"א, הרא"ש בתוספותיו ובחי' המאירי. ולפי דברינו א"ש, דתרי פרשיות איכא, בפ' תצוה נאמר לכל ישראל מצות הדלקת המנורה, וכמו שדרשו עה"פ להעלות נר תמיד, שתהא שלהבת עולה מאליה". ובפ' בהעלותך, נאמר אל אהרן דייקא פרשת הטבת המנורה דהטבה עבודה היא, וכש"נ.

עוד חשבתי ע"ד פשוט יותר במה שלא הביא רש"י דרשא דעשה לה מעלות בפ' תצוה, כיון דלהדלקה לא בעי כלל מעלות כיון דאפשר להדליק בקינסא ארוכה, מה שלא שייך בהטבה כפשטות דברי הראשונים דהדלקה והטבה תרי מיילי נינהו, ודו"ק.

משה ארי' לעוו

הרב פינחס הלוי וואזנער

ראה"כ תולדות יעקב יוסף ד'סקווירא

בענין ההיתר לצאת בה'שבת בעל"ט

[תגובה על גליון ל"ט]

כידוע שבעירנו לאנדאן שאין עירובי חצירות בהעיר, נהוג לילך עם 'שבת בעל"ט', והוא כמין חגורה שמשני ראשיה יש שם טבעות, ומשימים את מפתח של פתח ביתו לחבר בין שני הטבעות, ועי"ז מטלטלין את המפתח בלי העירובי חצירות, שסומכין שזה נחשב כיוצא כדרך מלבוש, ואינו נחשב כהוצאה, והנה היות שבגליון המפואר "פעלים לתורה" שיו"ל בעירנו יצ"ו נתפרסם בחודש ניסן העעל"ט (גליון ל"ח) בירור בענין זה מהרב משה פילאפף שליט"א, ושוב בקובץ ל"ט נשנה ענין זה ע"י הרב בונם זבולון ווייס שליט"א, אמרתי להעתיק בזה מהרשום

ח. וראיתי בס' דרך חכמה להגאון המפורסם רשי"ח קאניעווסקי שליט"א בהל' בית הבחירה שם שכתב בפשיטות דאינו צריך במנורה לעמוד לשרת כיון דהרמב"ם פסק דהדלקת המנורה והטבתן לאו עבודה ודבריו צע"ג שהרי הרמב"ם פוסק דהדלקה לאו עבודה אבל הטבה בודאי דהוה עבודה. וכיומין דחנוכה העעל"ט נכנסתי אל הקודש פנימה, ושאלתי את פ"ק בענין זה ולא זכיתי להבין תשובתו בזה.

ט. לכאור' היא ט"ס וכן בש"ר שהבאתי למעלה להלן.

י. והגר"ח כתב דמשו"ה ס"ל להראב"ד דלכתחילה בעי כהן, ובאבן האזל (בהל' ביאת מקדש שם) ביאר דהוה כמראות נגעים דבעי כהן על אף דאינו תלוי בעבודה, ועי' בחי' הריטב"א שם בשם רבו.

יא. ועי' בחי' הריטב"א שכתב דהטעם למה הדלקה לאו עבודה היא משום הא גופא דשלהבת עולה מאליה ואינו צריך לעשות כלום ע"ש.